

Pytania i zadania kontrolne

1. Z jakiego tytułu zwiększa się kapitał własny w spółkach prawa handlowego?
2. Przedstaw zasady funkcjonowania konta 800 *Kapitał (fundusz) podstawowy*.
3. Co zalicza się do pozostałych kapitałów (funduszy)?
4. Dlaczego tworzy się rezerwy na zobowiązania?
5. Które rezerwy tworzy się w ciężar konta 761 *Pozostałe koszty operacyjne*?
6. Jak się tworzy rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego?
7. Wymień źródła tworzenia ZFŚS.
8. Wymień zdarzenia, które wpływają na zmniejszenie ZFŚS.
9. Co to są rozliczenia międzyokresowe przychodów?
10. Czy saldo konta 842 *Rozliczenia międzyokresowe przychodów* jest ujmowane w bilansie?
11. Jak powstaje ujemna wartość firmy?
12. Z jakiego tytułu powstają obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego?
13. Od czego zależy podział zysku netto?
14. Na co można przeznaczyć zysk netto?

16

Sprawozdawczość finansowa

Teresa Kiziukiewicz

Zasady sporządzania sprawozdania finansowego

Sprawozdanie finansowe jest uporządkowanym zbiorem liczb obrazujących sytuację majątkową i finansową jednostki gospodarczej oraz rezultaty jej działalności w pewnym okresie. Podstawą sporządzenia sprawozdania finansowego są księgi rachunkowe jednostki gospodarczej. Sprawozdanie należy opracować w języku polskim i w walucie polskiej, nie później niż w ciągu trzech miesięcy od dnia bilansowego. Zgodnie z ustawą o rachunkowości może to być:

sprawozdanie
finansowe

- dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych, a więc dzień kończący rok obrotowy, dzień zakończenia działalności w związku ze sprzedażą jednostki, zakończeniem likwidacji lub postępowania upadłościowego, a w jednostce przejmowanej przez inną jednostkę – dzień wpisu połączenia do rejestru, czyli dzień połączenia w związku z przejściem przez inną jednostkę;
- dzień poprzedzający zmianę formy prawnej, a także dzień poprzedzający postawienie jednostki w stan likwidacji lub ogłoszenia upadłości oraz dzień poprzedzający dzień podziału lub połączenia jednostek, w wyniku czego powstaje nowa jednostka, a w szczególności dzień poprzedzający datę wpisu do rejestru tego podziału lub połączenia;
- inny dzień, na który jednostka, na mocy odrębnych przepisów, sporządza sprawozdanie finansowe¹.

¹ Zgodnie z ustawą o rachunkowości można nie zamykać ksiąg rachunkowych, jeżeli przekształca się spółkę osobową i cywilną w inną spółkę osobową, spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową, a także gdy następuje połączenie jednostek, a jego rozliczenie jednostki odbywa się metodą łączenia udziałów i nie powoduje powstania nowej jednostki oraz w wypadku ogłoszenia upadłości jednostki z możliwością zawarcia układu. Ponadto można nie zamykać ksiąg rachunkowych, gdy podział jednostki następuje w drodze wydzielenia

Dane liczbowe w sprawozdaniu finansowym mogą być wyrażone w tysiącach złotych, jeżeli takie zaokrąglenie nie spowoduje zniekształcenia prezentowanego stanu finansowego jednostki.

Przed sporządzeniem ostatecznej wersji sprawozdania finansowego należy zweryfikować wykorzystywane dane księgowe. W tym celu jest przeprowa-

inwentaryzacja

dzana inwentaryzacja, której zadaniem jest ustalenie rzeczywistego stanu składników aktywów i pasywów. Może ona być zrealizowana w drodze:

spis z natury

- spisu z natury: aktywów pieniężnych (bez środków zgromadzonych na rachunkach bankowych), papierów wartościowych w postaci materialnej, rzeczowych składników aktywów obrotowych, środków trwałych (z wyjątkiem gruntów i środków trudno dostępnych w czasie spisu), nieruchomości zaliczonych do inwestycji oraz maszyn i urządzeń wchodzących w skład środków trwałych w budowie;

potwierdzenie i uzgodnienie sald

- potwierdzenia i uzgodnienia sald: aktywów finansowych na rachunkach bankowych lub przechowywanych przez inne jednostki, w tym papierów wartościowych w zdematerializowanej postaci, należności, w tym udzielonych pożyczek, z wyjątkiem należności objętych metodą weryfikacji, własnych składników aktywów powierzonych kontrahentom;

porównanie danych księgowych z dokumentacją i weryfikacja

- porównania danych księgowych z dokumentacją i weryfikacji realnej wartości takich składników, jak: środki trwałe, do których dostęp jest utrudniony, gruntów, praw zakwalifikowanych do nieruchomości, należności spornych i wątpliwych, należności i zobowiązań wobec

osób nieprowadzących ksiąg rachunkowych, należności i zobowiązań z tytułów publicznoprawnych oraz pozostałych aktywów i pasywów.

Na podstawie stanów rzeczywistych wynikających z inwentaryzacji koryguje się stany księgowe, jeżeli występują między nimi różnice. Różnice te należy wyjaśnić, ustalając ich przyczyny i odpowiednio do różnic dokonać rozliczeń, aby doprowadzić stany księgowe do zgodności ze stanami faktycznymi.

uzgodnienie sald

Kolejną czynnością, poprzedzającą sporządzenie sprawozdania finansowego, jest uzgodnienie sald ksiąg uzupełniających (kont analitycznych) z saldami księgi głównej (kont syntetycznych). Muszą one wykazywać zgodność co do kwoty i charakteru (debetowe albo kredytowe). Uzgodnienie sald przeprowadza się na dzień bilansowy, wykorzystując zestawienie sald ksiąg pomocniczych. Dla każdego konta głównego (syntetycznego) sporządza się odrębne zestawienie przypisanych do niego ksiąg pomocniczych.

W ramach przygotowań do sporządzenia sprawozdania dokonuje się także korekty niektórych stanów (sald) wynikających z danych księgowych w związku z koniecznością zastosowania zasad wyceny bilansowej. Zasady te są przedstawione w tabeli 16.1.

Tabela 16.1. Wycena aktywów i pasywów na dzień bilansowy

Składniki aktywów/pasywów	Sposób wyceny do bilansu
Wartości niematerialne i prawne Środki trwałe	Wartość księgowa (cena nabycia, koszt wytworzenia, wartość po aktualizacji) minus dokonane odpisy amortyzacyjne (umorzeniowe), a także odpisy z tytułu trwałej utraty wartości
Środki trwałe w budowie	Ogół kosztów bezpośrednio związanych z nabyciem lub wytworzeniem minus odpisy z tytułu trwałej utraty wartości
Udziały w innych firmach Pozostałe inwestycje należące do aktywów trwałych	Cena nabycia pomniejszona o odpisy wyrażające trwałą utratę wartości* Wartość godziwa albo skorygowana cena nabycia, jeżeli dla danego składnika został określony termin wymagalności**
Inwestycje krótkoterminowe	Cena (wartość) rynkowa, cena nabycia lub cena (wartość) rynkowa w zależności od tego, która z nich jest niższa; skorygowana cena nabycia, jeżeli dla danego składnika został określony termin wymagalności**
Rzeczowe składniki aktywów obrotowych	Cena nabycia, cena zakupu lub koszt wytworzenia, przy czym wymienione wielkości nie mogą być wyższe od ceny sprzedaży netto określonego składnika zapasów w dniu bilansowym
Należności i udzielone pożyczki Zobowiązania	Kwota wymaganej zapłaty***
Zobowiązania finansowe regulowane aktywami finansowymi innymi niż środki pieniężne lub w drodze wymiany na instrumenty finansowe	Wartość rynkowa lub godziwa w przypadku składników przeznaczonych do sprzedaży przed upływem 3 miesięcy Skorygowana cena nabycia
Rezerwy	Uzasadniona wartość wiarygodnie oszacowana
Środki pieniężne Kapitały (fundusze) Pozostałe aktywa i pasywa	Wartość nominalna, z wyjątkiem udziałów (akcji) własnych

* Cena nabycia może być przeszacowana do wartości w cenie rynkowej, a różnica odpowiednio rozliczona.

** Skorygowana cena nabycia aktywów finansowych i zobowiązań finansowych oznacza cenę nabycia (wartość), po której dany składnik został po raz pierwszy ujęty w księgach rachunkowych, po odjęciu od niej spłaty wartości nominalnej, skorygowaniu o skumulowaną kwotę zdyskontowanej różnicy między wartością początkową tego składnika a jego wartością w terminie wymagalności z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej, a także po odjęciu odpisów aktualizujących jego wartość.

*** Zaliczone do aktywów finansowych należności i udzielone pożyczki, a także zobowiązania finansowe mogą być wyceniane według skorygowanej ceny nabycia, a w razie przeznaczenia ich do sprzedaży przed upływem 3 miesięcy – wycenia się je w wartości rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej.

Pozycje aktywów i pasywów bilansu wyrażone na dzień bilansowy w walucie obcej podlegają przeliczeniu na walutę polską według obowiązującego na ten dzień średniego kursu ogłoszonego dla tej waluty obcej przez NBP.

**zestawienia
obrotów i sald kont
księgi głównej**

Ostatnim krokiem jest sporządzenie na dzień bilansowy zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej, nie później niż do 85 dnia po tym dniu. Zestawienie to powinno obejmować:

- symbole lub nazwy kont;
- salda kont na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obroty za rok obrotowy oraz salda na koniec roku obrotowego;
- sumę sald na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, sumy obrotów za rok obrotowy, sumę sald na koniec roku obrotowego.

Zestawienie obrotów i sald pozwala ujawnić błędy wynikające z naruszenia zasady podwójnego zapisu oraz uzyskać pewność co do zgodności aktywów i pasywów.

Po zakończeniu czynności przygotowawczych przystępuje się do sporządzenia sprawozdania finansowego. Każde sprawozdanie musi być opatrzone nazwą. Od niej zależy jego układ i zawartość, które w Polsce dla poszczególnych sprawozdań określa ustawa o rachunkowości. W nagłówku sprawozdania musi też być podana nazwa jednostki, dla której jest ono sporządzane, i data, na którą jest sporządzane, albo okres, za który jest ono sporządzane. Podstawową część sprawozdania tworzą dane liczbowe i ewentualnie dane opisowe.

Sprawozdanie finansowe musi być podpisane, z podaniem daty, przez osobę prowadzącą rachunkowość jednostki oraz przez kierownika jednostki. Jeżeli jednostką zarządza organ wieloosobowy, to wszyscy jego członkowie muszą złożyć podpisy. W razie odmowy złożenia podpisu konieczne jest jej pisemne uzasadnienie, które dołącza się do sprawozdania finansowego. Kierownik jednostki oraz członkowie jej organu nadzorującego muszą zapewnić spełnienie przez sprawozdanie finansowe wymagań określonych przez ustawę o rachunkowości. W razie narażenia jednostki na szkodę wskutek działania lub zaniechania wynikającego z naruszenia tego obowiązku ponoszą oni solidarną odpowiedzialność wobec tej jednostki.

Podstawowe sprawozdania finansowe

W Polsce zakres rocznego sprawozdania finansowego został określony w ustawie o rachunkowości. Wzory poszczególnych rodzajów sprawozdań są podane w załącznikach do ustawy. Są one dostosowane do specyfiki jednostek (banki,

zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji, pozostałe jednostki). Zawierają standardowe zestawy informacji. Wzory sprawozdań są określone przez:

- załącznik nr 1 – zestaw sprawozdań dla jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji,
- załącznik nr 2 – zakres informacji sprawozdawczych obowiązujących banki,
- załącznik nr 3 – zakres informacji wykazywanych przez zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji.

Zgodnie z ustawą o rachunkowości do podstawowych elementów sprawozdania finansowego jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń należą:

**podstawowe
elementy
sprawozdania
finansowego**

- bilans,
- rachunek zysków i strat,
- informacja dodatkowa,
- zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym,
- rachunek przepływów pieniężnych.

Dwa ostatnie elementy sprawozdania sporządzają tylko jednostki, których roczne sprawozdania finansowe podlegają obowiązkowi badania.

Ponadto spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjne, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, towarzystwa reasekuracji, spółdzielnie, przedsiębiorstwa państwowe i jednostki zobowiązane na mocy odrębnych przepisów muszą sporządzać sprawozdanie z działalności.

Głównym sprawozdaniem finansowym jest bilans. Jego pozycje powinny być wykazywane w kolejności ustalonej we wzorach będących załącznikami do ustawy o rachunkowości. Mogą one być rozszerzane przez wprowadzenie bardziej szczegółowych pozycji, jeżeli jest to podyktowane potrzebami i wielkością jednostki. Dozwolone jest także sporządzanie uproszczonych wersji bilansu, w których występują tylko pozycje oznaczone we wzorach literami i cyframi rzymskimi (por. tabela 16.2). Jednak uproszczone wersje bilansu mogą opracowywać tylko niewielkie jednostki, pod warunkiem że nie są one bankami ani zakładami ubezpieczeń i spełniają wymagania określone w ustawie o rachunkowości².

bilans

Sporządzając bilans, zamieszcza się w nim stany poszczególnych pozycji aktywów i pasywów nie tylko na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych da-

² Możliwość sporządzania uproszczonych sprawozdań mają jednostki spełniające dwa z trzech następujących warunków: a) zatrudnienie w nich nie przekroczyło 50 osób; b) suma aktywów na koniec roku obrotowego nie przekroczyła równowartości 2 mln euro; c) przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych nie przekroczyły 4 mln euro. Wymienione wymagania muszą być spełnione zarówno w roku sprawozdawczym, jak i w roku poprzednim.

nego roku, ale także z roku poprzedniego. Umożliwia to porównania, ocenę dynamiki i kierunków zmian.

rachunek zysków i strat

Drugim podstawowym elementem sprawozdania finansowego jest rachunek zysków i strat. Ujmuje się w nim oddzielnie przychody i koszty, zyski i straty nadzwyczajne, a także obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego za dany i poprzedni rok obrotowy. Nie wolno przy tym kompensować pozycji różnych rodzajowo.

Tabela 16.2. Uproszczony bilans jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji

Aktywa	Pasywa
A. Aktywa trwałe I. Wartości niematerialne i prawne II. Rzeczowe aktywa trwałe III. Należności długoterminowe IV. Inwestycje długoterminowe V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe B. Aktywa obrotowe I. Zapasy II. Należności krótkoterminowe III. Inwestycje krótkoterminowe IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	A. Kapitał (fundusz) własny I. Kapitał (fundusz) podstawowy II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (-) III. Udziały (akcje) własne (-) IV. Kapitał (fundusz) zapasowy V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych VIII. Zysk (strata) netto IX. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (-) B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania I. Rezerwy na zobowiązania II. Zobowiązania długoterminowe III. Zobowiązania krótkoterminowe IV. Rozliczenia międzyokresowe

W zależności od wyboru jednostki, rachunek zysków i strat może być sporządzany w wariantach porównawczym albo kalkulacyjnym. W celu zaprezentowania różnic między nimi w tabeli 16.3 przedstawiono uproszczoną postać porównawczego i kalkulacyjnego rachunku zysków i strat. Jest on w obu wypadkach sporządzany w układzie drabinkowym (pionowym), w którym przychody z określonego tytułu są bezpośrednio porównywane z kosztami ich uzyskania. Ułatwia to ustalenie wpływu określonych czynników na wielkość wyników częściowych.

Różnica między porównawczym a kalkulacyjnym wariantem rachunku zysków i strat dotyczy wyłącznie sposobu ujęcia kosztów wytworzenia sprzedanych produktów.

wariant porównawczy

W wariantcie porównawczym grupuje się koszty według rodzajów, z uwzględnieniem zmiany stanu produktów, przy czym zmiana ta jest wykazywana w grupie „Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi”. Zwiększenie stanu produktów występuje ze znakiem plus, a zmniejszenie – ze znakiem minus.

wariant kalkulacyjny

W wariantcie kalkulacyjnym koszty wytworzenia ustala się dla sprzedanych produktów oraz wyodrębnia się koszty sprzedaży i koszty ogólnego zarządu.

Tabela 16.3. Rachunek zysków i strat jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji

Porównawczy rachunek zysków i strat	Kalkulacyjny rachunek zysków i strat
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi I. Przychody netto ze sprzedaży produktów II. Zmiana stanu produktów (+/-) III. Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki IV. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów B. Koszty działalności operacyjnej (koszty według rodzajów + wartość danych towarów i materiałów) C. Zysk/strata ze sprzedaży (A - B) D. Pozostałe przychody operacyjne E. Pozostałe koszty operacyjne F. Zysk/strata z działalności operacyjnej (C + D - E) G. Przychody finansowe H. Koszty finansowe I. Zysk/strata na działalności gospodarczej (F + G - H) J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (J.I - J.II) I. Zyski nadzwyczajne II. Straty nadzwyczajne K. Zysk/strata brutto (I +/- J) L. Podatek dochodowy M. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty) N. Zysk/strata netto (K - L - M)	A. Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów I. Przychody netto ze sprzedaży produktów II. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów B. Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów I. Koszt wytworzenia sprzedanych produktów II. Wartość sprzedanych towarów i materiałów C. Zysk/strata brutto na sprzedaży (A - B) D. Koszty sprzedaży E. Koszty ogólnego zarządu F. Zysk/strata ze sprzedaży (C - D - E) G. Pozostałe przychody operacyjne H. Pozostałe koszty operacyjne I. Zysk/strata z działalności operacyjnej (F + G - H) J. Przychody finansowe K. Koszty finansowe L. Zysk/strata na działalności gospodarczej (I + J - K) M. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (M.I - M.II) I. Zyski nadzwyczajne II. Straty nadzwyczajne N. Zysk/strata brutto (L +/- M) O. Podatek dochodowy P. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysków (zwiększenia straty) R. Zysk/strata netto (N - O - P)

Elementem sprawozdania finansowego jest też zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym. Zestawienie to muszą sporządzać wyłącznie jednostki, których sprawozdanie finansowe podlega badaniu przez biegłego rewidenta.

zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym

W zestawieniu przedstawia się zmiany w kapitale (funduszu) własnym, które zaszły w roku obrotowym, oraz proponowany podział zysku albo propozycję pokrycia straty. Struktura zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym w układzie przyjętym w załączniku nr 1 do ustawy o rachunkowości jest przedstawiona w tabeli 16.4. Dzięki ujęciu w sprawozdaniu informacji za bieżący i poprzedni rok obrotowy, umożliwia ono ocenę struktury i dynamiki zmian:

- składników kapitału własnego;
- aktywów netto, dla których składniki kapitału są źródłem finansowania, stanowiąc równowartość składników majątkowych wniesionych na trwałe do jednostki gospodarczej przez właściciela oraz pochodzących z zysku wygo-spodarowanego przez jednostkę w rezultacie prowadzonej działalności;
- przychodów i kosztów, wpływających na wynik finansowy.

Tabela 16.4. Struktura zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji

Zmiany w kapitale (funduszu) własnym
I. Kapitał (fundusz) własny na początek okresu (B0): – zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, – korekty błędów
Ia. Kapitał (fundusz) podstawowy na początek okresu (po korektach)
1. Kapitał (fundusz) podstawowy na początek okresu 1.1. Zmiany kapitału (funduszu) podstawowego (+/-) 1.2. Kapitał (fundusz) podstawowy na koniec okresu 2. Należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy na początek okresu 2.1. Zmiana należnych wpłat na kapitał (fundusz) podstawowy (+/-) 2.2. Należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy na koniec okresu 3. Udziały (akcje) własne do umorzenia na początek okresu (+/-) 3.1. Udziały (akcje) własne na koniec okresu (+/-) 4. Kapitał (fundusz) zapasowy na początek okresu 4.1. Zmiany kapitału (funduszu) zapasowego (+/-) 4.2. Stan kapitału (funduszu) zapasowego na koniec okresu 5. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny na początek okresu – zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości 5.1. Zmiany kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny (+/-) 5.2. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny na koniec okresu 6. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe na początek okresu 6.1. Zmiany pozostałych kapitałów (funduszy) rezerwowych (+/-) 6.2. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe na koniec okresu 7. Zysk (strata) z lat ubiegłych na początek okresu 7.1. Zysk z lat ubiegłych na początek okresu (zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości; korekty błędów) 7.2. Zysk z lat ubiegłych na początek okresu, po korektach (+/-) 7.3. Zysk z lat ubiegłych na koniec okresu 7.4. Strata z lat ubiegłych na początek okresu (zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości; korekty błędów) 7.5. Strata z lat ubiegłych na początek okresu, po korektach (+/-) 7.6. Strata z lat ubiegłych na koniec okresu 7.7. Zysk (strata) z lat ubiegłych na koniec okresu 8. Wynik netto a) zysk netto b) strata netto c) odpisy z zysku
II. Kapitał (fundusz) własny na koniec okresu (BZ)
III. Kapitał (fundusz) własny, po uwzględnieniu proponowanego podziału zysku (pokrycia straty)

**rachunek
przepływów
pieniężnych**

Do wykazania wpływów i rozchodów środków pieniężnych (bez operacji związanych z zakupem i sprzedażą środków pieniężnych) służy kolejne sprawozdanie, a mianowicie rachunek przepływów pieniężnych. Jak już wspomniano, muszą go sporządzać wyłącznie jednostki, których sprawozdanie podlega obowiązkowi badania przez biegłego rewidenta.

Przepływy pieniężne powinny być wykazywane odrębnie dla działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej, co zostało przedstawione w tabeli 16.5.

Dzięki temu można ocenić zdolność poszczególnych rodzajów działalności do generowania nadwyżki środków pieniężnych oraz ich wpływ na ostateczny rezultat przepływów pieniężnych w danym okresie.

Tabela 16.5. Ogólna struktura rachunku przepływów pieniężnych jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej
B. Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej
C. Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej
D. Przepływy pieniężne netto, razem (A +/- B +/- C)
E. Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym: zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych
F. Środki pieniężne na początek okresu
G. Środki pieniężne na koniec okresu (F +/- D)

Działalnością operacyjną jest podstawowa (statutowa) działalność jednostki oraz inne działalności, które nie są działalnością inwestycyjną (lokacyjną w przypadku zakładów ubezpieczeń) ani działalnością finansową.

Działalność inwestycyjna (lokacyjna) obejmuje nabywanie lub zbywanie składników aktywów trwałych i krótkoterminowych aktywów finansowych, a także wszystkie związane z tym koszty pieniężne i korzyści.

Działalność finansowa dotyczy pozyskiwania lub utraty źródeł finansowania, co powoduje zmiany wielkości kapitału (funduszu) własnego i obcego w jednostce oraz zmiany proporcji między tymi kapitałami. Do działalności finansowej należą też wszystkie pieniężne koszty i korzyści związane z tymi zmianami.

Rachunek przepływów pieniężnych może być sporządzany metodą bezpośrednią lub pośrednią. Różnice między nimi dotyczą jedynie sposobu ustalania wielkości środków pieniężnych, generowanych przez działalność operacyjną, co przedstawia ilustracja 16.1. W odniesieniu do gotówki pochodzącej z działalności inwestycyjnej i finansowej sposób obliczeń jest w obu metodach identyczny (bezpośredni).

W Polsce, zgodnie z ustawą o rachunkowości, wyboru metody sporządzania rachunku przepływów pieniężnych dokonuje kierownik jednostki gospodarczej.

**działalność
operacyjna**

**działalność
inwestycyjna**

**działalność
finansowa**

**metoda
bezpośrednia lub
pośrednia**

Ilustracja 16.1. Metody sporządzania rachunku przepływu środków pieniężnych

A. Działalność operacyjna:	
↙	↘
Metoda bezpośrednia	Metoda pośrednia
I. Przychody skutkujące finansowo	I. Wynik finansowy netto (zysk/strata)
II. (-) Wydatki związane z działalnością operacyjną	II. (+/-) Korekty
III. Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej (> 0/< 0)	
B. Działalność inwestycyjna:	
I. Wpływy z działalności inwestycyjnej	
II. (-) Wydatki związane z działalnością inwestycyjną	
III. Środki pieniężne z działalności inwestycyjnej (> 0/< 0)	
C. Działalność finansowa:	
I. Wpływy z działalności finansowej	
II. (-) Wydatki związane z działalnością finansową	
III. Środki pieniężne netto z działalności finansowej (> 0/< 0)	
D. Zmiana stanu środków pieniężnych netto (A.III ± B.III ± C.III)	
E. Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych	
F. Środki pieniężne na początek okresu	
G. Środki pieniężne na koniec okresu (F ± D)	

informacja dodatkowa

Dla wszystkich jednostek prowadzących księgi rachunkowe obligatoryjnym elementem sprawozdania jest informacja dodatkowa. Powinna ona zawierać szczegółowe dane, nieujęte w bilansie oraz rachunku zysków i strat, a także wyjaśnienia pozwalające jasno i rzetelnie ocenić sytuację majątkową i finansową jednostki, jej wynik finansowy oraz rentowność. Zgodnie z obowiązującym wzorem w informacji dodatkowej wyodrębnia się:

- a) wprowadzenie, zamieszczane na początku sprawozdania finansowego i zawierające ogólne informacje o jednostce gospodarczej i przyjętych w niej zasadach (polityce) rachunkowości,
- b) dodatkowe informacje i objaśnienia obejmujące szczegółową charakterystykę:
 - przyjętych w danej jednostce zasad rachunkowości, a w szczególności: stosowanych metod wyceny, ich zmian, a także zmian metod księgowości i sposobu sporządzania sprawozdania finansowego w porównaniu z poprzednim rokiem obrotowym, podając jednocześnie przyczyny zmian oraz ich wpływ na sytuację majątkową i finansową jednostki;
 - stanu i zmian wartości określonych składników aktywów i pasywów bilansu, z uwzględnieniem danych na początek i koniec roku obrotowego

- (np. grup rodzajowych aktywów trwałych, struktury i wykorzystania kapitału własnego oraz podziału zysku lub pokrycia straty za dany rok obrotowy, struktury zobowiązań, rozliczeń międzyokresowych czynnych i biernych, rezerw);
- elementów rachunku zysków i strat (np. struktury przychodów, kosztów, zysków i strat nadzwyczajnych, obciążeń wyniku finansowego, a zwłaszcza obciążeń podatkiem dochodowym);
 - struktury środków pieniężnych jako rozwinięcia rachunku przepływów pieniężnych;
 - innych zagadnień, umożliwiających zrozumienie pozycji bilansu oraz rachunku zysków i strat, zwłaszcza gdy jednostka sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe;
 - organów jednostki i jej załogi, wynagrodzeń;
 - potencjalnych zagrożeń dla kontynuacji działalności przez jednostkę;
 - zawartych przez jednostkę umów, które nie zostały uwzględnione w bilansie, a także istotnych transakcji (i ich kwot) zawartych przez jednostkę na warunkach innych niż rynkowe ze stronami powiązanymi, którymi są m.in.: jednostki powiązane oraz członkowie organów zarządzających, nadzorujących lub administrujących danej jednostki lub jednostki z nią powiązanej, członkowie rodzin tych osób, jednostki kontrolowane, współkontrolowane lub inne, na które znaczący wpływ wywierają bezpośrednio lub pośrednio wcześniej wymienione osoby;
 - wynagrodzenia biegłego rewidenta lub podmiotu uprawnionego do badania sprawozdawczości.

Dane liczbowe zawarte w informacji dodatkowej powinny być wyrażone w sposób zapewniający ich porównywalność z danymi roku poprzedniego. Ponadto w informacji dodatkowej powinny znaleźć się informacje o istotnych zdarzeniach, które nastąpiły po dniu bilansowym i nie zostały ujęte ani w bilansie, ani w rachunku zysków i strat. Należy przedstawić w niej również informacje o ważnych wydarzeniach, które dotyczyły lat ubiegłych, a nie zostały wykazane w sprawozdaniu finansowym danego roku obrotowego, a także informacje o dokonanych w roku obrotowym zmianach zasad (polityki) rachunkowości i zmianach w zakresie sporządzania sprawozdania finansowego, jeżeli znacząco wpływają one na sytuację jednostki i jej wynik finansowy.

Wzorcowy układ oraz szczegółowe wymagania względem informacji dodatkowej określa załącznik do ustawy o rachunkowości. Według niego informacja dodatkowa, jak wspomniano, dzieli się na dwie części:

wzorcowy układ informacji dodatkowej

- wprowadzenie do sprawozdania finansowego, które zamieszcza się na wstępie sprawozdania finansowego oraz

- dodatkowe informacje i objaśnienia, które są końcowym elementem sprawozdania.

Rocznym sprawozdaniem finansowym jest także sprawozdanie z działalności, ale muszą je sporządzać tylko niektóre jednostki. Jak już podkreślono, są to: spółki z o.o., spółki akcyjne, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, towarzystwa reasekuracji, spółdzielnie i przedsiębiorstwa państwowe, a także jednostki zobowiązane do tego dodatkowymi przepisami.

sprawozdanie z działalności

Sprawozdanie z działalności jednostki w roku obrotowym powinno zawierać istotne informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej, dotyczące:

- ważniejszych zdarzeń w roku obrotowym oraz po jego zakończeniu do dnia zatwierdzenia sprawozdania, np. inwestycje mające duże znaczenie dla działalności jednostki;
- spodziewanego rozwoju jednostki;
- ważniejszych osiągnięć w zakresie badań i rozwoju;
- aktualnej i przyszłej sytuacji finansowej jednostki;
- nabycia udziałów albo akcji własnych, a zwłaszcza celu nabycia, ich liczby i wartości nominalnej, z podaniem, jaką część kapitału zakładowego one stanowią, ceny nabycia oraz ceny sprzedaży w wypadku ich zbycia;
- oddziałów (zakładów), które jednostka posiada;
- instrumentów finansowych w zakresie ryzyka, na które jest narażona jednostka w związku ze zmianami cen, kredytami, zakłóceniami przepływów pieniężnych, utratą płynności finansowej oraz w zakresie celów i metod zarządzania ryzykiem finansowym;
- stosowania ładu korporacyjnego w przypadku jednostek, których papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na jednym z regulowanych rynków Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- finansowych i niefinansowych wskaźników istotnych do oceny sytuacji jednostki,
- zagadnień ochrony środowiska naturalnego i zatrudnienia,
- dodatkowych wyjaśnień do kwot wykazanych w sprawozdaniu finansowym.

Badanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych

Obowiązek badania sprawozdania finansowego wynika z ustawy o rachunkowości. Podlegają mu roczne skonsolidowane sprawozdania grup kapitałowych oraz sprawozdania finansowe kontynuujących działalność: banków i zakładów ubezpieczeń, zakładów reasekuracji, jednostek działających na podstawie

przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi, przepisów o funduszach inwestycyjnych, funduszach emerytalnych, spółek akcyjnych, z wyłączeniem spółek w organizacji na dzień bilansowy i pozostałych jednostek, które w poprzednim roku obrotowym osiągnęły lub przekroczyły dwie z trzech wymienionych wielkości:

- średnioroczne zatrudnienie ≥ 50 osób,
- suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego $\geq 2\,500\,000$ euro w przeliczeniu na walutę polską,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy $\geq 5\,000\,000$ euro w przeliczeniu na walutę polską.

Obligatoryjnie podlegają badaniu także sprawozdania finansowe spółek przejmujących i nowo zawiązanych, sporządzone za rok obrotowy, w którym doszło do połączenia, oraz roczne sprawozdania finansowe jednostek sporządzone według MSR. Badaniu podlegają ponadto roczne połączone sprawozdania funduszy inwestycyjnych z wydzielonymi subfunduszami oraz roczne sprawozdania subfunduszy.

Badanie sprawozdania finansowego polega na:

- ocenie jego zgodności z przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości;
- ustaleniu, czy rzetelnie i jasno przedstawia sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy badanej jednostki.

badanie sprawozdania finansowego

Pisemną opinię w tym zakresie wystawia biegły rewident, który przeprowadza badanie sprawozdania na podstawie umowy z jednostką i na jej koszt.

W związku z przeprowadzaniem badania kierownik jednostki powinien udostępnić biegłemu rewidentowi księgi rachunkowe jednostki oraz dowody stanowiące podstawę dokonanych zapisów księgowych, jak również wszelkie inne potrzebne dokumenty. Ponadto powinien udzielić badającemu wyczerpujących informacji, wyjaśnień i oświadczeń. Warto podkreślić, że jednostka powinna zawrzeć z rewidentem umowę o badanie w terminie, który umożliwi mu udział w inventaryzacji ważniejszych składników majątku.

Po zbadaniu sprawozdania finansowego biegły może wydać opinię:

- bez zastrzeżeń,
- z zastrzeżeniami,
- negatywną.

opinia biegłego rewidenta

Może też nastąpić odmowa wyrażenia opinii. W wypadku zastrzeżeń, negatywnej opinii lub odmowy biegły musi podać powody swojej decyzji, a w wypadku zastrzeżeń wyraźnie je sprecyzować.

W opinii biegły powinien stwierdzić, czy sprawozdanie finansowe zostało sporządzone na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg, zgodnie z ustawowymi zasadami rachunkowości, przepisami prawa obowiązującymi jednostkę, statutem lub umową, a także, czy sprawozdanie zawiera rzetelne i jasne informacje umożliwiające ocenę jednostki. W opinii biegły powinien też ująć dostrzeżone podczas badania zagrożenia dla kontynuacji działalności przez jednostkę. Biegły ustosunkowuje się również do sprawozdania z działalności, a w szczególności do jego zgodności w zakresie informacji określonych przez ustawę o rachunkowości oraz zgodności z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym.

raport biegłego rewidenta

Oprócz opinii, biegły sporządza raport, w którym podaje:

- charakterystykę badanej jednostki;
- potwierdzenie uzyskania informacji;
- ocenę prawidłowości systemu rachunkowości i kontroli wewnętrznej;
- charakterystykę poszczególnych pozycji (grup) sprawozdania finansowego, które jego zdaniem wymagają omówienia;
- ocenę sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego ze zwróceniem uwagi na zjawiska, które w porównaniu z poprzednimi okresami negatywnie wpływają na tę sytuację lub mogą stanowić zagrożenie dla bytu jednostki;
- fakty stanowiące naruszenie prawa, statutu lub umowy spółki,
- dane identyfikujące badającego sprawozdanie finansowe.

dokumentacja rewizyjna

Zarówno opinia, jak i raport muszą wynikać ze zgromadzonej i opracowanej podczas badania dokumentacji rewizyjnej. Stanowi ona uzasadnienie dla opinii wydanej przez biegłego rewidenta o sprawozdaniu finansowym.

procedura zatwierdzenia sprawozdania finansowego

Po badaniu sprawozdanie finansowe zostaje poddane procedurze zatwierdzenia, co powinno nastąpić nie później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego. Organem zatwierdzającym sprawozdanie finansowe jest organ uprawniony do tego na mocy prawa, statutu, umowy lub prawa własności, np. w spółkach akcyjnych jest to walne zgromadzenie akcjonariuszy, a w spółkach z o.o. – zgromadzenie wspólników. Jeden egzemplarz zatwierdzonego sprawozdania rocznego powinien być przechowywany w jednostce. Ponadto zatwierdzone sprawozdanie roczne, wraz z opinią biegłego rewidenta, odpisem uchwały zatwierdzającej sprawozdanie i podział zysku albo pokrycie straty, a także sprawozdania z działalności, kierownik jednostki składa we właściwym rejestrze sądowym. Powinno to nastąpić w ciągu 15 dni od daty zatwierdzenia sprawozda-

nia. Jeżeli sprawozdanie nie zostanie zatwierdzone w trakcie 6 miesięcy od dnia bilansowego, to niezatwierdzone należy złożyć w ciągu 15 dni po tym terminie.

Roczne sprawozdania jednostek kontynuujących działalność, z wyjątkiem małych jednostek, oraz roczne skonsolidowane sprawozdania finansowe grup kapitałowych są ogłaszane³ w „Monitorze Sądowym i Gospodarczym”, a dotyczące spółdzielni – w „Monitorze Spółdzielczym”. W tym celu wprowadzenie do informacji dodatkowej oraz pozostałe elementy sprawozdania finansowego powinny być złożone do ogłoszenia w ciągu 15 dni od dnia zatwierdzenia, wraz z opinią biegłego rewidenta oraz odpisem decyzji o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego i decyzji o podziale zysku w jednostkach rentownych albo o pokryciu straty w jednostkach deficytowych.

Sprawozdanie finansowe jest też przedkładane organom podatkowym (właściwemu urzędowi skarbowemu) jako podstawa do ustalenia podatku dochodowego za dany rok.

Pytania i zadania kontrolne

1. Co to jest sprawozdanie finansowe?
2. Jakie są terminy sporządzania sprawozdania finansowego? Jak się te terminy nazywają?
3. Wymień czynności poprzedzające sporządzenie rocznego sprawozdania finansowego.
4. Jakie są formalne wymagania względem zawartości sprawozdania finansowego?
5. Wymień elementy rocznego sprawozdania finansowego.
6. Przedstaw strukturę bilansu według obowiązującego wzoru.
7. Na czym polega i kiedy jest możliwe sporządzenie uproszczonego bilansu?
8. Co ujmuje się w rachunku zysków i strat?
9. Omów strukturę porównawczego rachunku zysków i strat.
10. Czym się różni kalkulacyjny rachunek zysków i strat od wariantu porównawczego?
11. Omów strukturę zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym.
12. Co ukazuje rachunek przepływów pieniężnych?
13. Jakimi metodami sporządza się rachunek przepływów pieniężnych i czym się one różnią?
14. Jakie informacje zawiera informacja dodatkowa?
15. Co ujmuje się w sprawozdaniu z działalności?

³ W brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2013 r.

16. Na czym polega badanie sprawozdania finansowego?
17. Kto zatwierdza sprawozdanie finansowe?
18. Gdzie jest publikowane sprawozdanie finansowe?
19. W których instytucjach należy złożyć sprawozdanie finansowe?

Literatura

- Bailey G.T., Wild K., *Międzynarodowe standardy rachunkowości w praktyce*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2000.
- Burzym E., *Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji*, PWE, Warszawa 1980.
- Czubakowska K., Kiziukiewicz T., Sawicki K., *Znowelizowana ustawa o rachunkowości a rozwiązania międzynarodowe*, Ekspert, Wrocław 2008.
- IASC, *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, London 1989.
- Mała encyklopedia rachunkowości*, pod red. S. Skrzywana, PWE, Warszawa 1971.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, International Accounting Standards Board, Warszawa 2011.
- Olchowicz I., *Podstawy rachunkowości*, Difin, Warszawa 2001.
- Pacioli L., *Tractatus XI de Computis et Scripturis Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Podstawy rachunkowości*, pod red. K. Sawickiego, PWE, Warszawa 2009.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów*, Dz. U. Nr 152, poz. 1475 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*, tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne*, Dz. U. Nr 144, poz. 930 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*, tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.
- Współczesne problemy rachunkowości*, pod red. A. Jarugowej, PWE, Warszawa 1991.